

НДР 110/514 – пр РОЗРОБИТИ НОВІТНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ ТЕРИТОРІЙ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Керівник теми: проф. Олексійченко Н.О.
Доповідач: відповідальний виконавець
доц. Гатальська Н. В.

Виконавці НДР 110/514 – пр

НАУКОВИЙ СТУПІНЬ, ЗВАННЯ АБО ПОСАДА	Кількість виконавців
Доктор наук, професор	1
Кандидат наук, доцент	4
Аспірант	5
Студенти без оплати	3
Всього:	13

Загальний обсяг фінансування на 2015 рік – 75,9 тис. грн.
2016 рік – 76,27 тис. грн.

МЕТА

розробити новітні принципи організації та реконструкції територій об'єктів культурної спадщини і прикладні рішення їх раціонального використання, популяризації та адаптації до сучасних містобудівельних та суспільних умов

ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

території об'єктів культурної спадщини різного функціонального призначення

Дослідні об'єкти

Території пам'яток архітектури

Заклади культури національного
значення
(5 об'єктів)

Навчальні корпуси університетів
(26 корпусів на території 12 національних
університетів)

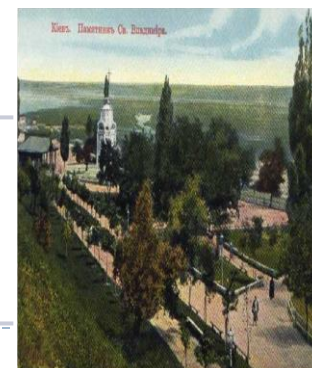

Території об'єктів природно- заповідного фонду

Дендрологічні парки
(7 об'єктів)

Меморіальні м. Києва (18 об'єктів)

Аналіз нормативно-правової та законодавчої документації

ВІДНОСИНИ У СФЕРІ
КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ РЕГЛАМЕНТУЮТЬСЯ:

Законом України “Про охорону культурної спадщини” (№ 2768 – III, 25.09.2001)
«Міжнародною хартією про охорону історичних міст» (ICOMOS, 1987 р.)
ДБН 360 – 92** (розділ 11), ДБН В.3.2-1-2004 та ДБН Б.2.2-3:2012.

ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

ДБН В.2.2-3-97. Будинки та споруди. Будинки та споруди навчальних закладів
ДБН 360-92**.
Містобудування.
Планування та забудова міських та сільських поселень

МУЗЕЙНА СПРАВА В УКРАЇНІ РЕГЛАМЕНТУЄТЬСЯ

Законом «Про музеї та музейну справу»
Наказом Міністерства культури України «Про затвердження положення про державну реєстрацію, перереєстрацію та облік музеїв»

ОБ'ЄКТИ ПРИРОДНО- ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

Закон України «Про природно-заповідний фонд України»

Міжнародний досвід організації території об'єктів культурної спадщини

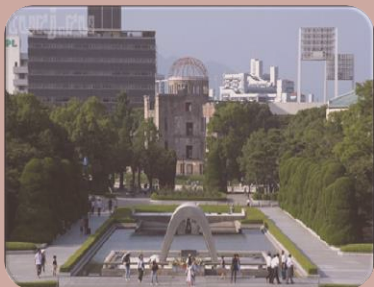
Пам'ятки архітектури, які виконують роль навчальних корпусів

- максимальне збереження історичного планування поряд із створенням комфортного для студентів середовища; врахування ризику пошкодження архітектурних пам'яток при проведенні традиційних заходів та заборона тих, які можуть негативно вплинути на рівень їх збереженості

Пам'ятки архітектури, які виконують роль музеїв художнього профілю

- збереження підрядності та супідрядності елементів об'ємно-просторової композиції (насадження не перекривають, а підкреслюють архітектуру будівель); використання як зовнішнього так і внутрішнього озеленення споруд; використання різних засобів гармонізації середовища і створення цілісної композиції (організація території доповнює стилістику, архітектурно-історичне, емоційне навантаження домінант об'єкту)

Меморіальні парки

- загальним рисами є відтворення ідейного навантаження засобами прямої та опосередкованої дії, широке використання символізму. Архітектурно-планувальне рішення меморіального парку поєднується з відповідним ідейному навантаженню добором асортименту дерев, кущів і квітів

Заклади культури національного значення

1

Національний академічний драматичний театр
імені Івана Франка

2

Національний академічний театр опери та балету
імені Т.Шевченка

3

Національний культурно-мистецький та музейний комплекс
"Мистецький Арсенал"

4

Національний художній музей України

5

Національна парламентська бібліотека України

Містобудівельна характеристика

Фрагмент плану "Система громадських центрів м. Києва"

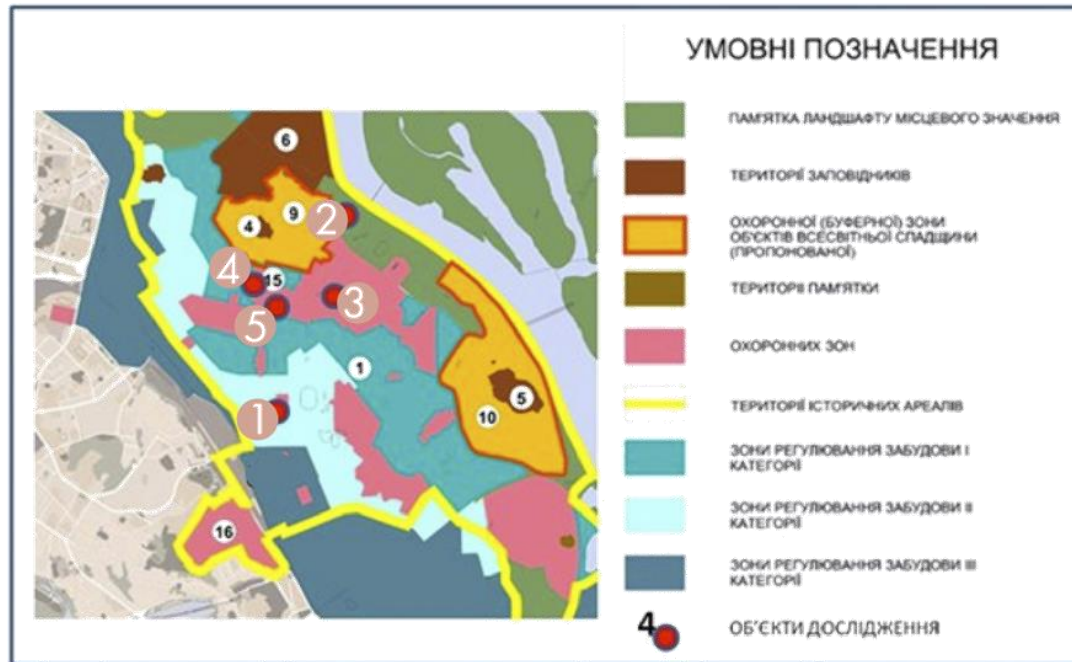

1. Національний академічний драматичний театр імені Івана Франка - пл.. І. Франка, 3.
2. Національний академічний театр опери та балету ім. Т. Шевченка - вул. Володимирська, 50.
3. Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький арсенал» – статус національний, форма власності державна - вул. Лаврська, 10-12;
4. Національний художній музей України – статус національний, форма власності державна - вул. М. Грушевського, 6;
5. Національна парламентська бібліотека України – статус національний, форма власності державна - вул. Грушевського 1

Об'єкти дослідження
розташовуються в ядрі загальноміського центру

Містобудівельна характеристика

Фрагмент плану "Межі історичних ареалів м. Києва"

Об'єкти дослідження розташовуються в Центральному історичному ареалі

1. Національний академічний драматичний театр імені Івана Франка - пл.. І. Франка, 3.
2. Національний академічний театр опери та балету ім. Т. Шевченка - вул. Володимирська, 50.
3. Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький арсенал» – статус національний, форма власності державна - вул. Лаврська, 10-12;
4. Національний художній музей України – статус національний, форма власності державна - вул. М. Грушевського, 6;
5. Національна парламентська бібліотека України – статус національний, форма власності державна - вул. Грушевського 1

Результати оцінювання об'ємно-просторової структури території пам'яток архітектури

Серед принципів ландшафтного дизайну виявлено **принцип лінійної побудови** і певних елементів (рядові посадки екземплярів *Aesculus hippocastanum* L., *Tilia cordata* Mill., *Buxus sempervirens* L., *Swida sanguinea* L.), **використання якого є доречним**.

Архітектурна домінанта чітко виділена на усіх об'єктах, окрім Національного художнього музею (тут рослини повністю перекривають фасад будівлі, перевищують його за розмірами).

На жодному об'єкті не було виявлено супідрядності насаджень в емоційному та ідейному навантаженню музеїв художнього профілю; акцентів у побудові композицій.

На жодному з об'єктів дослідження не було враховано принцип послідовності, цілісна послідовна композиція не виділяється.

Результати дослідження територій закладів культури національного значення м.Києва

Заклади культури в Україні перебувають на етапі переходу від класичних до комплексних, високотехнологічних центрів культури та мистецтва, функціональне призначення їх приміщень значно розширюється, що впливає на організацію зовнішнього простору

Архітектура будівель сформована у різних стилях, однак кожен з них виділяється своєю високою архітектурною цінністю та має велике історико-культурне значення. Найширший видовий склад насаджень представлений на території Національного художнього музею України

На жодному з дослідних об'єктів **немає емоційної та ідейної єдності** з архітектурною домінантою, архітектурні особливості підкреслюються не виразно або взагалі нівелюються; **не враховані колористичні особливості рослин**, їх декоративний ефект, який змінюється упродовж сезону

Основним як формотворюючим, так і дисонуючим компонентом об'ємно-просторової структури, є насадження, формування яких відбувалося без врахування принципів побудови композиції, що має підкреслювати архітектурні особливості будівель, ідейне навантаження об'єкту та зберігати традиційний характер середовища.

Багатовікові дерева на територіях навчальних корпусів

Об'єкти природно-заповідного фонду місцевого значення	НаУКМА	«Шовковиця Сковороди»	вік – 150 років висота – 18 м	
	НТУУ «КПІ»	Віковий екземпляр <i>Aesculus hippocastanum</i> L., що входить до пам'ятки природи «Вікові липи, ясени та каштани по вул. Володимирській»	вік – 200 років висота – 20 м	
		«Гінкго Сікорського»	вік – 118 років висота – 15 м	
	КНУ імені Тараса Шевченка	«Платан Кащенко»	вік – 120 років висота – 25 м	
	КТЦ НУБіП України	«Дуб Вітовта»	вік – 400 років висота – 22 м	
		«Дуб професора Алексєєва»	вік – 120 років висота – 21,5 м	
		«Дуб академіка Погребняка»	вік – 120 років висота – 19 м	

Результати комплексного оцінювання сучасного стану територій навчальних корпусів м. Києва, що є об'єктами культурної спадщини

Території навчальних корпусів м. Києва, що входять до переліку об'єктів культурної спадщини, є унікальними ландшафтно-архітектурними комплексами, що виконують не лише функції навчальних просторів, а й являються важливою частиною спадковості в розвитку культури, значною мірою визначають духовний потенціал нації та входять до туристичних маршрутів столиці України.

Домінантами в композиції об'ємно-просторової структури територій є будівлі, а прилеглі до них ділянки можна умовно поділити на: території, де озеленення відсутнє або складає не більше 5 % від загальної площі (на таких об'єктах найчастіше зустрічаються рядові посадки з *Aesculus hippocastanum* L. та *Tilia cordata* Mill., які одночасно виконують роль й вуличного озеленення) та території, на яких насадження є основними формоутворюючими елементами, адже можуть займати до 35 % від загальної площі.

Багатовікові рослини, що є важливими складовими об'ємно-просторової організації та мають велике культурно-історичне значення, зростають на територіях п'яти корпусів (НУБіП України, НаУКМА та НТУУ «КПІ»). Загальна кількість таких об'єктів складає 6 екземплярів, при цьому чотири з них є пам'ятками природи місцевого значення, а саме: «Дуб Вітовта», «Шовковиця Сковороди», «Гінкго Сікорського» та екземпляр *Aesculus hippocastanum* L.

В колориті територій переважають постійні колірні носії. Упродовж року значну частку (від 46,4 % до 74,9 %) складають ахроматичні кольори (сірий та всі його відтінки). Хроматична гама представлена зеленим, червоним, коричневим, синім кольорами та їхніми відтінками, відсоткова значущість яких змінюється залежно від сезону року.

Науково-практичні рекомендації щодо покращання благоустрою територій навчальних корпусів

Формування збалансованої об'ємно-просторової системи

парадна зона

- чіткість у планувальних рішеннях
- фіксування центрального входу корпусу осьовою композицією, майданчиком з декоративним покриттям, фонтаном, квітником
- озеленення відповідно до стилістики навчальної будівлі наповнення тематичними елементами, що створюватимуть систему індивідуалізуючих символів, характерних лише для певного навчального закладу

рекреаційна зона

- багатофункціональне середовище, яким може виступати внутрішній двір
- поєднання адміністративно-наукового, історично-філософського та рекреаційного середовища

господарська зона

- нейтральність по відношенню до інших функціональних зон

насадження

- відповідність загальній композиції
- правильно підібрані за фактурою та формою рослини, що забезпечують відкриття фасадів корпусів та відповідність архітектурним особливостям
- системне проведення лікувальних і оздоровчих заходів вікових дерев методами сучасної арбористики

колорит

- відповідність кольорового забарвлення всіх елементів об'ємно-просторової організації функціональному призначенню територій

Принципи реконструкції території пам'яток архітектури м. Києва

Територія пам'яток архітектури потребує заходів щодо зміни існуючої об'ємно-просторової композиції з врахуванням нормативно-правової бази для закладів культури та об'єктів культурної спадщини, місця розташування об'єктів в структурі міста, а також виявлених дисонансів при оцінці композиції насаджень.

Підходи до організацій їх територій повинні базуватись на створенні композиції насаджень, яка б підкреслювала їх архітектурні особливості, ідейне навантаження об'єкту та зберігала традиційний характер середовища.

Класифікація меморіальних об'єктів культурної спадщини

Класифікація меморіальних об'єктів м. Києва відповідно до запропонованої класифікації

- *Парки воєнної тематики:* Таращанець, ім. Воїнів-Інтернаціоналістів, ім. Ф. Пушиної, ім. Потапова, Моряків, Партизанської Слави, Перемога, Слава, Печерський ландшафтний парк;
- *Парки, присвячені культурним та державним діячам:* ім. Островського, ім. Шевченка, ім. Пушкіна, парк ім. Рильського, Володимирська гірка;
- *Парки, що присвячені ювілейній події:* Кіото, 1500-річчя м. Києва, Борців за свободу та незалежність України (10-річчя незалежності України);
- *Парки, розташовані на місці поховань:* Аскольдова могила, Бабин Яр

В результаті ретроспективного аналізу особливостей створення та розвитку меморіальних парків встановлені етапи їх формування

Упродовж XIX ст.–поч. XX ст.

«Володимирська гірка»,
«Аскольдова могила»,
ім. Т. Шевченка,
ім. О. Пушкіна

У другій половині XX ст.

присвячені подіям Другої
світової війни «Слава»,
«Перемога», Печерський
ландшафтний парк,
«Партизанська слава», ім.
генерала Потапова,
ім. Ф. Пушиної,
ім. М. Островського,
«Моряків», «Таращанець»,
не воєнним подіям парк
ім. М. Рильського, «Кіото»

За часів незалежності
України

ім. Воїнів-
інтернаціоналістів та
«Борців за свободу і
незалежність України»

Наукові основи оцінювання меморіальних парків

Критерії відповідності колориту тематиці парку

Запропоновані критерії
комплексного оцінювання

- 1. Значення в містобудівельній структурі населеного пункту
- 2. Принцип розміщення в структурі населеного пункту
- 3. Наявність достовірної інформації
- 4. Відповідність планувальної структури та функціонального зонування тематиці парку
- 5. Композиційна цілісність об'ємно-просторової структури
- 6. Відповідність колориту тематиці парку
- 7. Стан та значення архітектурних елементів у висвітленні тематики парку
- 8. Стан і значення дорожньо-стежкової мережі та інженерного обладнання у підкресленні тематики парку
- 9. Стан та значення квітникового оформлення у підкресленні тематики парку
- 10. Використання засобів вираження ідейного навантаження парку

• наявність
функціональних
кольорів, їх
кількісний
показник

• розміщення
функціональних
кольорів (головні
видові точки в
меморіальній
зоні)

за
Н.В.Гатальською,
М.С. Мавко, 2012;
Н.О. Олексійченко,
М.С. Мавко, 2013

• носії кольору
(їх гармонізація з
парковим
середовищем
загалом)

за С.І.Абишевою,
2009

• розкриття
функції через
насадження
(упродовж всього
року,
колоритність
рослин)

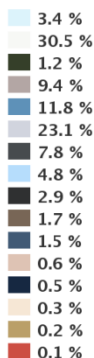
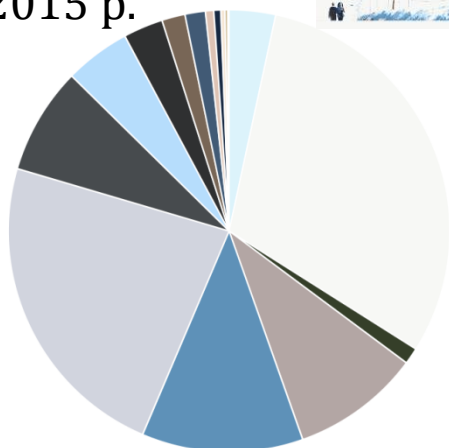
за
Д.І.Георгберидзе,
1979

Наукові основи оцінювання меморіальних парків

Розроблена методика оцінки колориту ландшафту

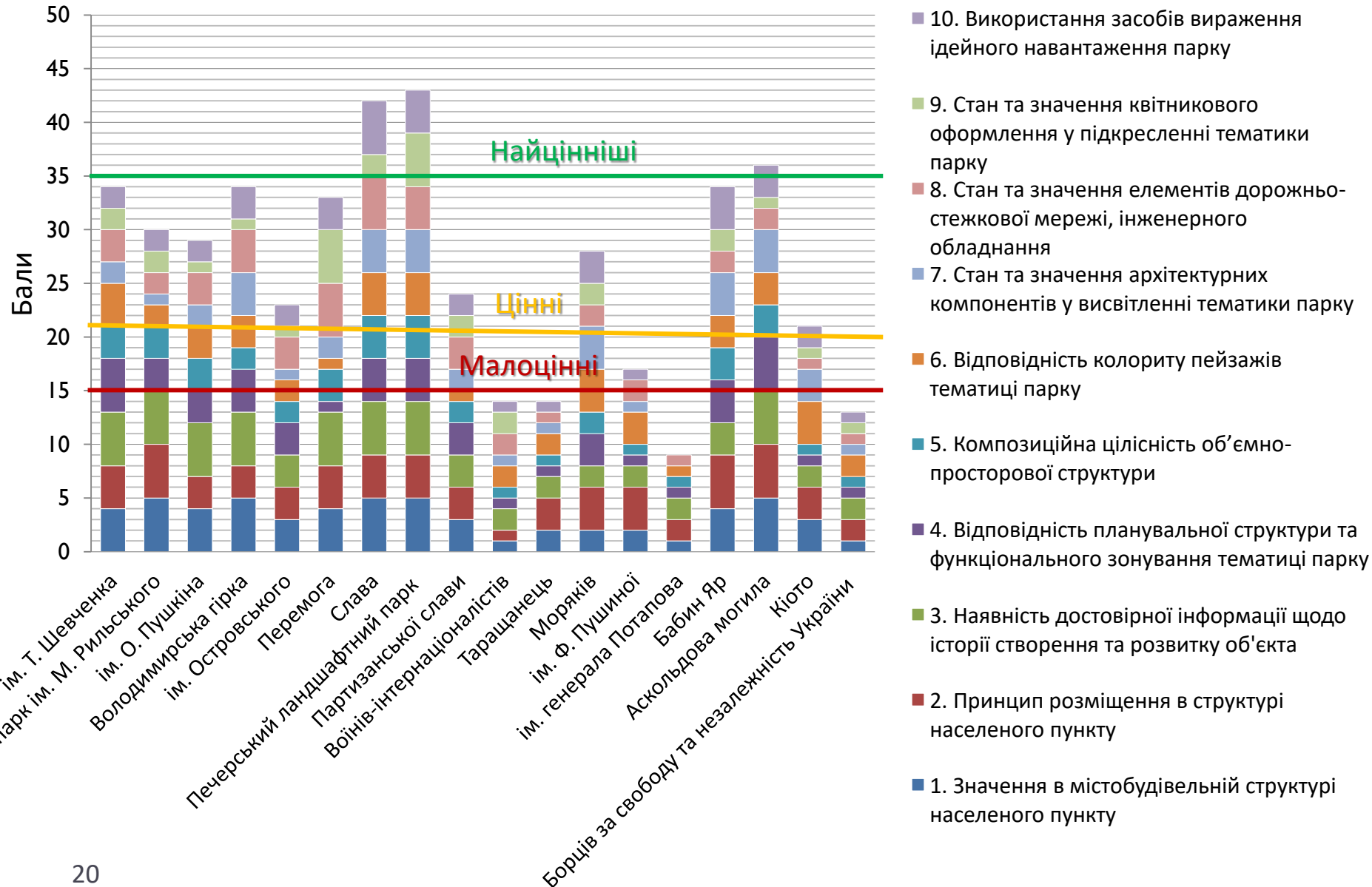
Парк "Слава",
зима 2015 р.

- Блакитний — 44,2 %
- Білий — 30,5 %
- Сірий — 20,1 %
- Інші кольори (темно-зелений (1,2 %), жовто-коричневий — 0,2 %, червоний — 0,1 %)

Highcharts.com

Результати комплексного оцінювання меморіальних парків м. Києва

Принципи реконструкції території меморіальних парків м. Києва

- ▶ Зменшити кількість меморіальних парків воєнної тематики за рахунок зміни функціонального призначення («Таращанець», ім. генерала Потапова, ім. Ф. Пушиної, ім. М. Островського), адаптувати їх до сучасних потреб населення (сімейного відпочинку, розважальні тощо).
- ▶ При реконструкції меморіальних парків, присвячених подіям Другої світової війни, варто відійти від радянської символіки, зокрема забороненої Законом України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті», а також підкресленні української ідеології.
- ▶ На території об'єктів, присвячених трагічним подіям необхідно забрати дитячі майданчики та елементи розважального характеру.
- ▶ Реконструкція історичних меморіальних парків має бути спрямована на збереження історично-сформованого середовища та найцінніших елементів їх території.
- ▶ Добір МАФ різного функціонального призначення для встановлення на території меморіальних парків має бути стилістично узгоджене з композицією та тематикою об'єкту.

Місце розташування дендрологічних парків Українського Полісся

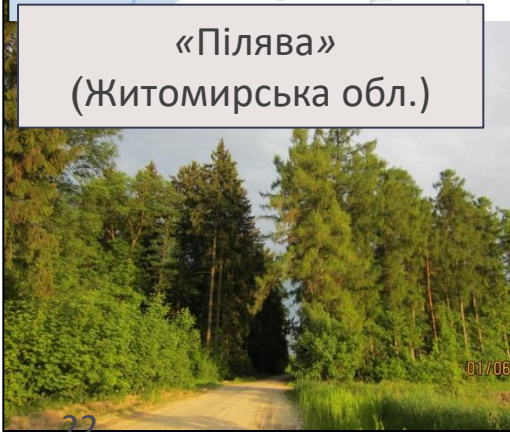
«Дендрологічний парк
Березнівського лісотехнічного
коледжу» (Рівненська обл.)

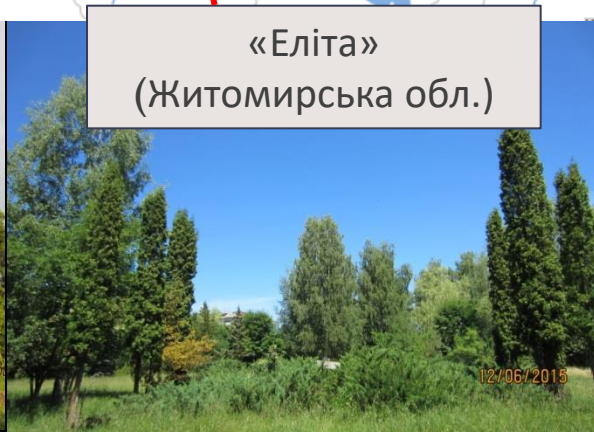
«Гладковицький»
(Житомирська обл.)

«Сирецький» (м. Київ)

«Пілява»
(Житомирська обл.)

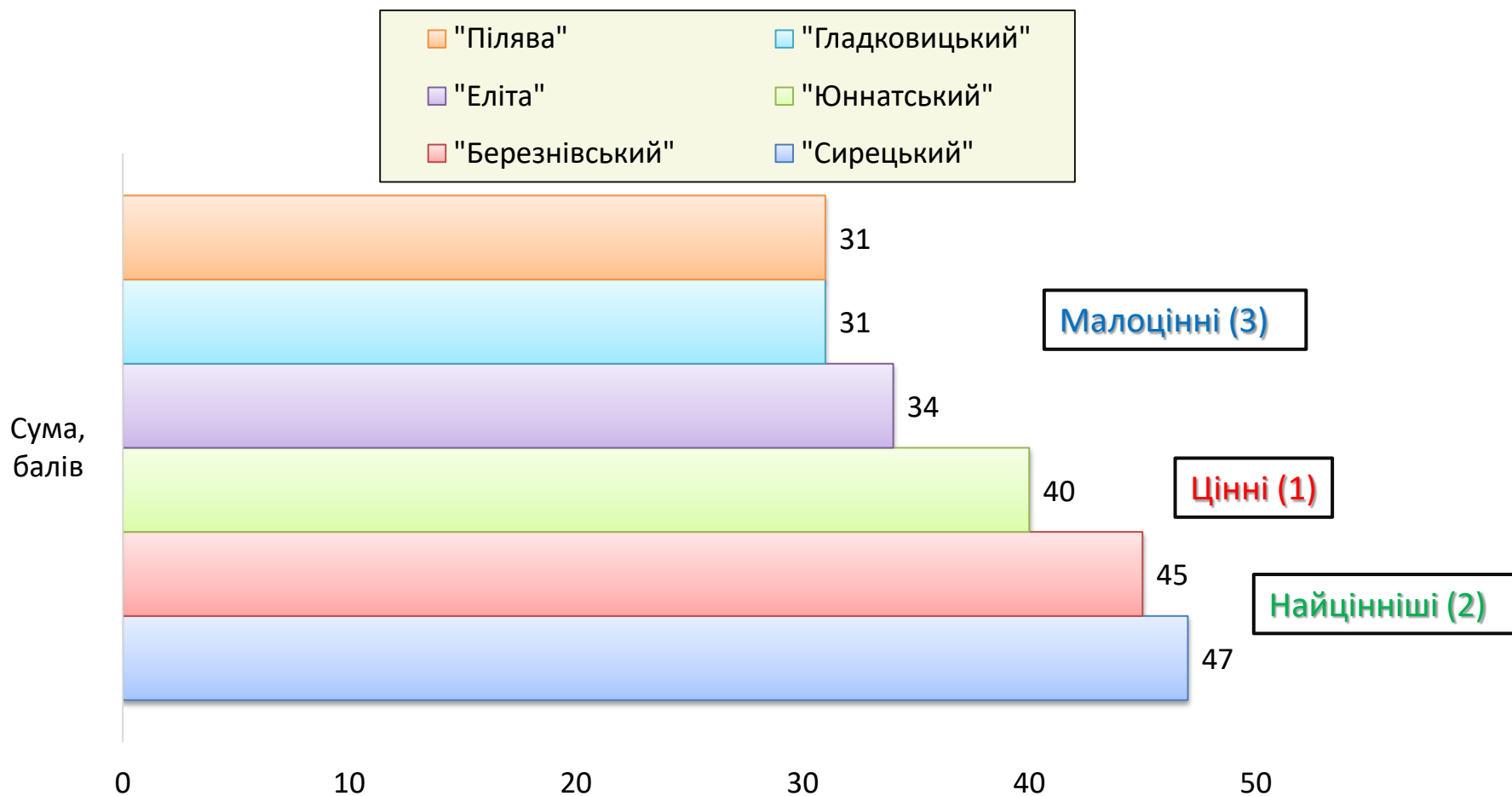

«Еліта»
(Житомирська обл.)

«Юннатський»
(м. Київ)

Результати комплексного оцінювання дендрологічних парків Українського Полісся

Результати комплексного оцінювання дендрологічних парків Українського Полісся, що не мають заповідного статусу

Дендропарк Клесівського лісництва
розташований в смт Клесів
Сарненського району Рівненської
області

Супутникова зйомка садиби Клесівського лісництва

Результати комплексного оцінювання дендрологічних парків Українського Полісся, що не мають заповідного статусу

№ п/п	Критерії оцінки	Бал
1	Наявність письмової інформації щодо історії створення та розвитку об'єкту	3
2	Таксономічний склад колекцій	4
3	Наявність раритетних видів та багатовікових дерев	3
4	Принципи формування колекцій	4
5	Відповідність розміщення рослин на території парку згідно їх біологічних і екологічних особливостей	4
6	Вікова структура насаджень	2
7	Зимостійкість насаджень	5
8	Посухостійкість насаджень	5
9	Природне поновлення інтродуцентів	0
10	Санітарний стан насаджень	4
11	Особливості догляду	5
	Загальний бал	39

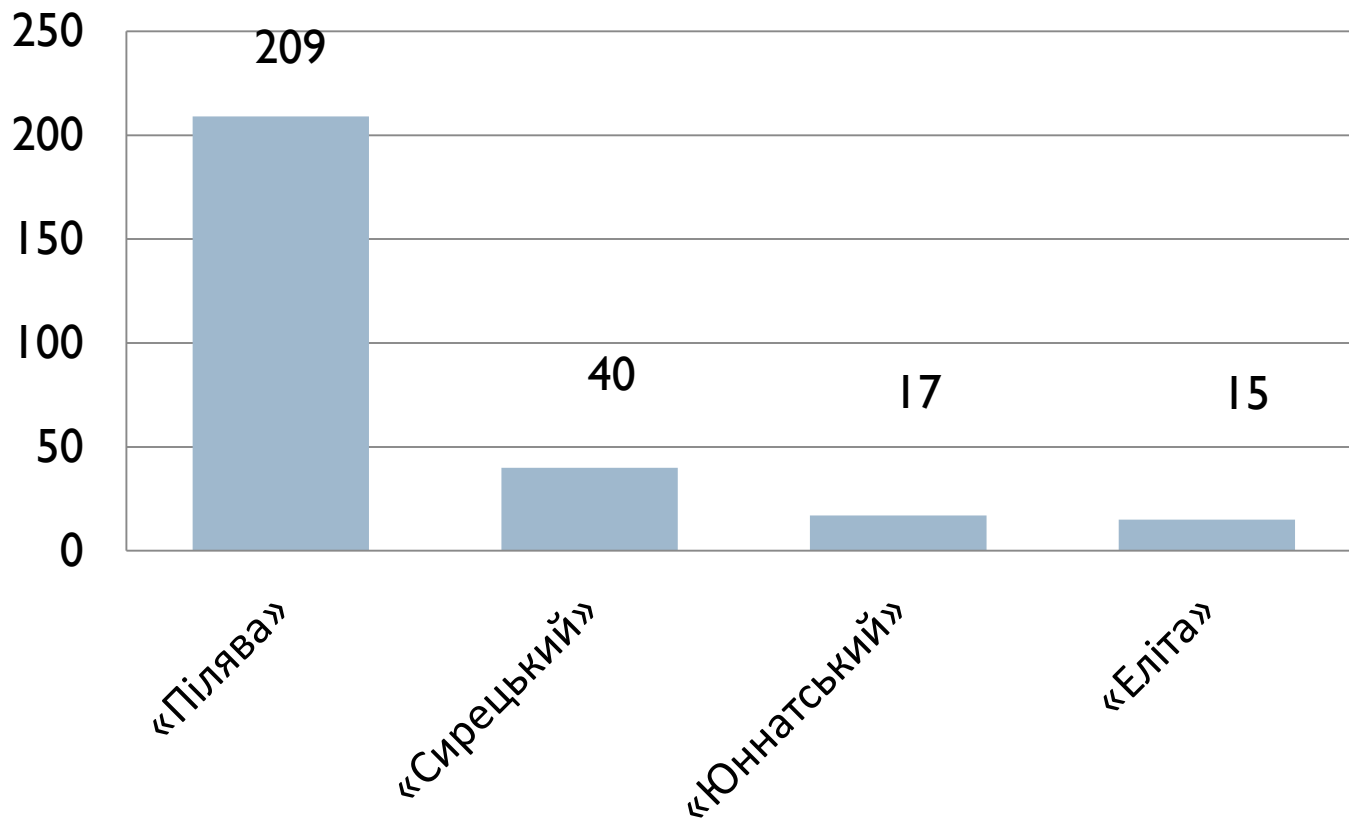
Панорамний вид на західну частину дендропарку

Дендропарк Клесівського лісництва **має дендрологічну цінність** виконує значну природоохоронну, рекреаційну та культурно-просвітницьку функцію, є перспективним об'єктом для заповідання.

Результати моніторингу вікових дерев на території дендрологічних парків

Кількісний склад вікових дерев
у дендропарках Українського Полісся

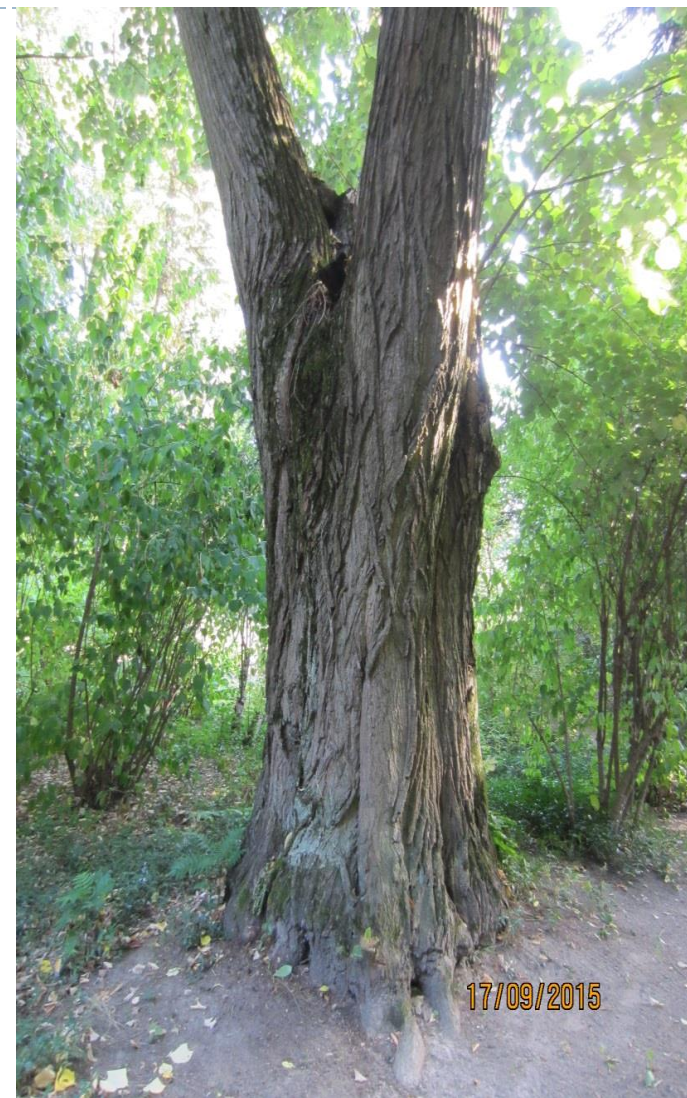
Загальна кількість вікових екземплярів - 281 особина

Дендропарк
«Пілява».
Larix decidua Mill.
вік близько
120 років (посадка
кінця XIX століття)

Результати моніторингу вікових дерев на території дендрологічних парків Українського Полісся

- ▶ Вікові насадження дендрологічних парків Українського Полісся представлені на території чотирьох об'єктів: «Пілява», «Еліта», «Юннатський» та «Сирецький».
- ▶ За результатами натурного обстеження виявлено 281 екземпляр вікових деревних рослин, які представлені 21 видом та чотирма культиварами.
- ▶ За кількісним складом найбільше вікових дерев зростає в дендропарку «Пілява» (209 екземплярів), а за видовим – у дендропарку «Сирецький» (15 видів та культиварів).
- ▶ Більшість досліджених дерев знаходяться у задовільному стані, але необхідним та доцільним для їх збереження та покращення санітарного і естетичного стану є проведення організаційних та реконструктивних заходів.

Принципи організації території пам'яток архітектури

- ▶ Збереження підрядності та супідрядності елементів об'ємно-просторової композиції (насадження не перекривають, а підкреслюють архітектуру будівель) за рахунок різних засобів гармонізації середовища і створення цілісної композиції (організація території доповнює стилістику, архітектурно-історичне, емоційне навантаження домінант об'єкту).
- ▶ Формування емоційної та ідейної єдності композиційно-просторової організації території з архітектурною домінантою за рахунок підкреслення архітектурних особливостей врахування колористичних особливостей рослин, динаміки їх декоративного ефекту, який змінюється упродовж сезону та життєвого циклу.
- ▶ Максимальне збереження історичного планування території поряд із створенням комфортного середовища.

Принципи формування території меморіальних парків

- ▶ Заходи, спрямовані на реконструкцію, адаптацію або ремонт меморіального парку (або його окремої частини) повинні базуватися на комплексному проекті, який включає всю територію об'єкту і не може носити фрагментарний характер та не бути пов'язаним з іншими функціональними зонами або компонентами парового простору.
- ▶ Формування архітектурно-планувального рішення меморіального парку повинне визначатися ідейним навантаженням, а формування насаджень підпорядковуватися загальній композиції та виконувати, поряд із загальновідомими функціями роль опосередкованих засобів вираження ідейного навантаження.
- ▶ При розробці концепції формування меморіального парку необхідно визначити склад прямих та опосередкованих засобів вираження тематики об'єкту, узгодивши їх між собою, підпорядкувавши ідейній та композиційній домінанті.
- ▶ Колорит меморіального парку має відповідати тематичній спрямованості парку та підпорядковуватися композиційній організації його території. При організації об'ємно-просторової композиції необхідно враховувати психоемоційний вплив кольору та символічні значення окремих кольорів, як засобів опосередкованого вираження ідейного навантаження меморіалу.
- ▶ Добір асортименту рослин для формування насаджень меморіального парку повинен базуватися (поряд із загально прийнятими) на ряді специфічних факторів:
 - загальному композиційному рішенні;
 - символічному значенні окремих видів рослин;
 - врахуванні психоемоційного впливу форми та кольору рослин відповідно до тематичної спрямованості парку

За результатами виконання НДР 110/514-пр

Отримано

- Премію Президента України для молодих вчених
- **Шість** свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір

Опубліковано

- **Три** монографії
- Науково-методичні рекомендації
- **20** наукових статей у наукових фахових виданнях
- **18** тез доповідей

Захищено

- **Дві** кандидатські дисертації
- **Три** магістерські роботи
- **Дві** бакалаврські роботи

Дякую за увагу!

